

(Минск, 12–13 сент. 2019 г.) / ИППК судей, работников прокуратуры, судов и учреждений юстиции БГУ; редкол.: С. К. Лещенко (отв. ред.) [и др.]. Минск: РИВШ, 2019. С. 187-190.

УДК 347. 1

Юрій Михайлович ЖОРНОКУЙ,

завідувач кафедри цивільного права та процесу Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9669-6062>

НАЛЕЖНА ОРГАНІЗАЦІЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК СПОСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ В АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВІ

Сучасний стан розуміння категорії «управління» не свідчить про єдиний підхід до його сприйняття науковцями, оскільки: а) одні вважають, що управління є виключно категорією публічного права, як «публічне управління», яке слід розуміти як спосіб здійснення в цілому публічної влади; б) інші, розглядаючи поняття «управління» у вузькому значенні, тлумачать його виключно як окремі організаційні заходи; в) треті – як систему повноважень як публічних, так і приватних осіб щодо певних об'єктів (широке розуміння). Вважаємо, що відносини з управління мають місце і в цивільних правовідносинах, вагому частину яких становить саме корпоративне управління під яким розуміємо механізми або систему взаємодії акціонерів та органів акціонерного товариства (далі – АТ), а також способи, за допомогою яких вони представляють свої інтереси та здійснюють належні їм права.

Незважаючи на постійне вдосконалення корпоративного законодавства та нові рішення судових інстанцій з метою недопущення порушення корпоративних прав акціонерів, проблеми у цій сфері досі не вирішені. Покращення такої ситуації вимагає: 1) додержання принципів корпоративного управління у кожному АТ; 2) забезпечення незалежності членів наглядової ради під час прийняття ними рішень та виконавчого органу (в т. ч. одноосібного) під час виконання покладених на них обов'язків; 3) прозорості дивідендна політика; 4) прозорості процедура укладення значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість, які ускладнені конфліктом інтересів; 5) продумані підходи до придбання членами виконавчого органу акцій товариства; 6) обмеження кількості голосів акціонера під час прийняття рішень загальними зборами з окремих питань.

Щодо принципів корпоративного управління, то їх використання є необхідним внаслідок неможливості попередження виникнення корпоративних конфліктів та забезпечення належної корпоративної поведінки виключно законодавчими нормами. Адже законодавство не в змозі врегулювати всі питання, що виникають у зв'язку з управлінням товариством, оскільки законодавець не має прагнути до регламентації у деталях всіх питань діяльності АТ. Крім того, законодавець не має можливості своєчасно реагувати на зміни практики корпоративної поведінки, оскільки внесення змін до нього вимагає значного проміжку часу. Багато питань корпоративного управління знаходяться

за межами законодавчої сфери і мають етичний, а не юридичний характер, але впливають на правовідносини у товаристві.

Забезпечення незалежності членів наглядової ради під час прийняття ними рішень. Одним із того, що унеможливує зловживання корпоративними правами, є здійснення контролю за діяльністю товариства. Він може відбуватися через органи товариства або безпосередньо акціонерами. Варто розмежувати повноваження органів і осіб, які здійснюють розробку, затвердження, застосування та оцінку системи внутрішнього управління в АТ.

Забезпечення незалежності членів виконавчого органу (в т. ч. одноосібного) під час виконання покладених на них обов'язків. Такі особи не несуть ризиків втрати свого майна. Якщо товариство визнається банкрутом, такі особи втрачають роботу, але не власне майно. Тому об'єктивно їх мета – значний ступінь ризику діяльності товариства. Якщо ця діяльність прибуткова, то члени органів товариства отримують «бонуси», якщо ж навпаки – вони знаходять нову роботу. Відмінність між акціонерами та членами органів товариства у тому, що останні ризикують не своїм майном, а майном товариства. Крім того, оскільки члени органів товариства не є власниками, існує також небезпека зловживань з їх сторони щодо товариства і, відповідно, до акціонерів. Для вирішення цих суперечностей і мають бути розроблені механізми попередження та врегулювання корпоративних конфліктів.

Прозора дивідендна політика. Відповідно до п. 2.1.2. Рішення НКЦПФР «Про затвердження Принципів корпоративного управління» у товаристві має бути розроблена прозора дивідендна політика, спрямована на оптимізацію доходів акціонерів та розвиток товариства. Така політика товариства має сприяти реалізації права акціонера на отримання дивідендів. Разом з тим вона має передбачати випадки, коли виплата дивідендів не дозволяється, зокрема, у разі неповної оплати акцій, або якщо така виплата може призвести до неплатоспроможності товариства. Дивідендна політика товариства має також враховувати потреби та доцільність у спрямуванні частини прибутку (дивідендів) на розвиток товариства.

Прозора процедура схвалення, отримання згоди, узгодження укладення значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість, які ускладнені конфліктом інтересів. Основними способами попередження виникнення корпоративного конфлікту під час укладення значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість варто визнати їх схвалення, отримання згоди, узгодження, які застосовуються у більшості таких правочинів. До тих пір, доки директор (генеральний директор) або власник контрольного пакету акцій, який має конфлікт інтересів, не доведе, що діяв розумно (розкриє сутність конфлікту і правочину, підтвердить належне схвалення правочину, у вчиненні якого є заінтересованість, та надасть докази справедливості правочину стосовно товариства), до нього необхідно застосовувати презумпцію недобросовісності.

Придбання членами виконавчого органу акцій товариства у результаті чого вони набувають статус акціонерів. Причому члени виконавчого органу є носіями продукту корпоративного управління, тому вони є однією з важливих його ланок між акціонерами як власниками акцій товариства і трудовим колективом як найманими працівниками. Зміна статусу членів виконавчого органу у корпоративному управлінні, які можуть стати акціонерами, приводить до змін

становища членів зазначеного органу у системі правовідносин власності АТ. Тому придбання членами виконавчого органу акцій товариства є одним зі способів попередження корпоративних конфліктів, що провокуються особливостями такої організаційно-правової форми юридичної особи, як АТ.

Обмеження кількості голосів, що можуть належати одному акціонеру, незалежно від кількості належних йому акцій під час вирішення окремих питань. Основоположним для корпоративного управління є підхід, за яким належність певної кількості акцій визначає можливість впливати на здійснення АТ його діяльності, тобто, по суті, управляти нею.

УДК 347. 132. 1

Олексій Леонідович ЗАЙЦЕВ,

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9530-3941>

КЛАСИФІКАЦІЯ ОЗНАК ПРАВОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ПІД ВПЛИВОМ НАСИЛЬСТВА

Аналіз недійсних правочинів, вчинених під впливом насильства, завжди викликав підвищену увагу в доктрині цивільного права та судовій практиці. Їх розглядали такі вчені, як В. Г. Голишев, А. А. Кисельов, Г. В. Федькович, А. В. Федчун, І. А. Данилов, В. І. Крат. Але дослідження насильства в правочинах не було прерогативою цивільно-правової спрямованості.

Між тим найчастіше насильство і погроза є діями такого ступеня неправомірності, що кваліфікуються як кримінальний злочин. Наприклад, насильство, що завдало шкоди здоров'ю особи (ст. 121, 122, 125 КК України); побої та мордування (ст. 126 КК України), катування (ст. 127 КК України), погроза вбивством (ст. 129 КК України). Але для недійсного правочину важлива не наявність самого лише подібного правопорушення, а його спрямованість на примушування особи вчинити правочин. Адже сама по собі дія, спрямована на виникнення, зміну або припинення в особи прав і обов'язків (правочин) не може розумітися як протиправна. Тільки той факт, що формування волі в однієї зі сторін правочину відбувалося під впливом (не вільно), робить можливим оспорити дійсність такого правочину.

Тому більш детально насильство і погроза досліджувалась авторами у сфері кримінального права, такими як О. Л. Гуртовенко, М. Г. Колодяжний, Л. А. Наконечна, О. М. Храмцов, О. О. Житний та іншими.

Спроб провести відмінності за відповідністю волі і волевиявлення при насильстві то вони наштотувалися на перешкоди. Є уявлення, що при насильстві воля абсолютно пригнічена і не відповідає волевиявленню, а при погрозі воля відповідає волевиявленню, проте формується сковано. Якщо і брати її до відома, то не стосовно правочину, а як спробу охарактеризувати насильство і погрозу самих по собі. Проте «при погрозі внутрішня воля, спрямована на вчинення правочину, взагалі відсутня... Відтак, при погрозі наявне голе волевиявлення, яке не лише не відповідає внутрішній волі, а й взагалі не виражає її» (1, с. 282). У той же час мали місце спроби обґрунтувати і зворотне: що під впливом насильства